

Od slavno znane sv. Gore do pustega Krasa in od bistromodre Soče do tistih gričev, ki v izhodu so julskim goram v podnožje, se razprostira raju podobna goriška dolina.

„Novice“ so nam prinesle že toliko lepega in podučnega iz slovenskih in neslovenskih krajev, da moram tudi jez povedati kaj od šeg in navad goriških Slovincov.

Ako iz grada goriškega ali za njim ležeče Kastanjevice (samostana frančiškanskega), od ktere nekdo piše, da v Gorico priti in Kostanjevice ne obiskati, je toliko kot v Rim iti in papeža ne viditi, se oziraš po ti krasni dolini krog in krog, vidil boš kakih 13—15 slovenskih vasí in samostalnih cerkva brez kapel, če ti morebiti prenizka lega ali predstoječi griči ne skrivajo nekterih. Tu sem, ljubi bravec, te povabim na sprehod.

Ker je ravno pust, po mislih naših Slovincov, zvon 2 ali 3 tednov o sv. Martinu, edini čas v letu se ženiti, me popisati mika naše ženitninske šege, čeravno se stare narodske navade zgubljujejo in zanemarjajo od leta do leta bolj.

Vgodne priložnosti, da ženin najde nevesto, menda ni, kot so sloveči goriški somnji *). — in Bog hotel! da bi bil ta edini nasledek tistega vrojenega nagnjenja k plesu, ki ga še letošnja grojzdana bolezn in lakota zadušiti in zatreti ne more, kakor se ob nedeljah lahko vsakteri prepriča. Kjer je luč, je tudi senca!

Ko sta fant in deklina svoje serčne zadeve med sabo poravnala, in ta sklep starišim po volji je, se podá prihodnja nevesta nekaj časa pred ženitvijo s svojimi stariši ali tudi bližnjo žlahto k ženinu na „razgled“. Pri kozarcu vina in spodobni južni se o potrebnih rečéh pogovorijo, to je zaroka. Ženitovanje se ne odlašá dolgo, in morebiti že tudi odloči dan.

Kakor letni čas tako sta tudi dva dneva v tednu, sreda in pondeljek ženitovanju posvečena; le o posebnih okoliščinah odstopi kdo od stare navade.

Ko pride dan poroke, se začnejo okoli devete ure shajati svatje, vsak par, kamor je povabljen. Med deveto in deseto se vsedejo k zajterku, ali prav za prav h kosilu, obstoječem pri gospódi iz navadnih opoldanskih jedí, med kterimi je mogla nekđaj tudi „polenta“ **) biti, vendar je pglavitna šega ta, da pečenko brez salate jedó. O pravem času se napravi „novic“ (ženin) s svojimi svati in godci, kterim ta dan edino le „tovarš“ (drug) zaukazuje, po „novico“ (tako pri nas pravijo nevesti).

Tukaj mi se priložno zdí od godcov kaj povedati. Muzika je pri starem ostala iz basa, škanta (violine) in salterije ***); prav imenitno je moralo biti ženitvanje, kjer so imeli dvoje škantov. Zdaj je to vse drugači: velik korak so v tem naši Slovinci naprej storili. Mestna muzika: vojaške popotnice, bolcarji in polke morajo namestovati nekđanjó prosto pa narodsko godbo, dasiravno kak star zastopnik narodskih šeg s širokim klubkom tužno glave maja in to sedanjó norost pomilovaje zdihuje: „o mojem času je vse to lepše bilo!“ Pa skor sim pozabil, da sim ženina po nevesto poslal.

*) Somnje imenuje naše slovensko ljudstvo plese, ki se napravljajo o priložnostih cerkvenih slovesnost. Goričanje in Lahí sploh jim pravijo „šagra“. Somnjem pa naši pravijo „terg“. O takih pomenskih premembah bi bilo kaj več govoriti. „Lahe“ imenujemo mi Furlane, in razloček delamo med Lahí in Talijani, ki se še le za Vidmom začnejo, uni pa berž unkraj Soče od slovenskih Berd proti morju.

**) Slovenska „polenta“ je sploh bolj mehka kot pri Lahih, in ne jedó suhe, kakor oni, ki jim kruh nadomestuje.

***) Še razveseljuje zadnji trubadur goste po goriških kerčmah s svojo salterijo. Pis.

Brez dveh reči ne smé možki celó ne v svate iti, namreč brez plajša ne in ne brez samokresa; le starašina ne potrebuje samokresa (pištote). Približaje se nevestinemu domu, vstrelijo vsi h kratu, med tem ko so poprej le bolj poredkoma, zdaj eden, zdaj drugi, streljali. Dvoriščne vrata najdejo zaperta. Nevestini starašina, slišati tak hrup, skoči na dvorišče in začne popraševati: kaj pomeni tako streljanje, tako vriskanje? Vunanji starašina mu odgovorí, da so ranili tico, ktera ima znamenje na glavi, in da se je ondi notri skrila ter ga prosi naj jo iskat gré. Tu se vname hudo in ostro besedovanje in prepiranje; vendar se pa notranji starašina vdá, jih na dvorišče spustí in gré v sóbo, kjer so nevestini svatje skriti. Nar popred kako staro žensko, kuharico ali otroka, ali če čas pripustí, da se kdo ošemi, njega vùn pripelje in praša in praša: „jeli je ta?“ Mu odgovorijo: „tudi to vzamemo za ljubo in za dobro, pa ona ni.“ Pred zadnjo, potem ko je že vse, staro in mlado, lepo in gerdo vùn izpeljal, pokaže „tovaršico“ (družico). „Ta ji je skor podobna“, mu odgovorijo, „pa le znamenja nima“. Starašina pa, rekoč da je že vse preiskal, noče nič več vediti in iskati. Ženinov starašina toliko lepši prosi, kolikor bolj se uni ustavlja, tudi svatje in sosebno prvi godec založijo svoje prošnje, dokler terdovratnega moža ne omečijo, da jim še enkrat, pa zadnjikrat poiskati obljudí. Gré in pripelje — „novico“. To zaznamnjano tico z enim glasom za svojo — nar ljubši in boljši — spoznajo, in berž se z groznim veseljem nevestinim prijatlom pridružijo. Hišni gospodar jim začne po versti napivati. Dolgo pa vender se ne smejo muditi, kjer je ednajsta že odbila in ravno jih (danes veliki zvon) k poroki vabi.

(Dalje sledí.)

Ozir po svetu.

Rusovsko-turška vojska.

Teržaški časnik v 30. listu razjasnuje klopčič rusovsko-turških razpertij takole:

Kar menda svet stoji, se ni še razodevala človeška slabost tako očitno, kakor dan današnji. Posvetni napuh tistih, ki se modre in pametne imenujejo, kaj je! Po 40 letih mirú kaže stara Europa skor toliko zmote in slabote v sebi, kakor nekđaj gerške svobodne države pod gospodstvom macedonskim. Nimamo moči za vojsko, pa tudi ne moči terdno ohraniti mir. Nobeden ne stori tega, kar bi rad storil, pa nobeden tudi noče tega, kar dela. Cela Europa bi imela rada mir, in vendar se dela tako, da se mora vojska vneti. Vsi svobodoljubni, vsi puntarji in pa vsi miroljubni ex officio so zoper Rusa in vpijejo, naj bi se mu ne dopustilo, da bi izpeljal svoje ošabne namene, in vendar vsi molijo z enim glasom: „Bog nas obvari vojske in slabe — kupčije!“ Vsi imenitniši francozki mestnjani in vsi tergovci v Londonu so za sultana; al ko Namik-paša, poslan od sultana, poterka na njih vrata: naj bi Turčii posodili dnarja, ni nobenega domá. Vsi hočejo z Rusom mir imeti, in vendar pošiljajo barke nad-nj in spremljajo pod zavetjem svojim armado njegovega sovražnika. Vsi hočejo Rusa nazaj zapoditi, al nobeden si ne upa, mu ostro veleti: „nazaj!“ ali „stoj!“ Nič ne osramotuje hujsi mogočne Europe, kakor izgled Turkov, kteri, čeravno slabi, vendar živo čutijo svojo pravico, in jo, naj pride kar hoče, hočejo braniti do zadnje kaplje kerví. Nič ni za diplomatično modrost Europe bolj osramotivnega, kakor izgled Francozov, kteri, čeravno jim je vojska zoperna, vendar eno stopnjo za drugo delajo razrušiti mir sveta. Nič ne žali občutkov pravice tako, kakor obnašanje Rusa, ki, ko je vès svet miren, s silo pridere v hišo soseda,

vzame zastavo in razterga ravno tiste pogodbe, ki jih je sam pisal. Nič ne kaže tako očitno zgube poštenosti, kakor vedenje Angležev, ki se na Dunaji za mir poganjajo, v Londonu, Parizu in Carigradu pa ga neprenehoma spodkopujejo — in pri vsem ne blodi nobeden bolj od pravice, kakor Rusi; nobeden ne hvali bolj svoje diplomacije, kakor Francoz; nobeden ni veči hincev poštenja kakor angleški časnikarji. Duh Byzantizma se je oživel spet v stari Evropi, — politika je zvižaja postala, in serčen biti, se pravi dandanašnji le pravico voditi za nos.

Novi cesar Napoleon je hotel svetu pokazati, da v njem je vstal spet varh in branitelj katoliške cerkve v sveti deželi, in gospod Lavelette je napravil sultana, da je podpisal pismo v prid katoličanom v Palestini. To zvedši je hotel car rusovski pokazati, da tudi varh starovercov je še na svetu, in da se ne ugame Napoleonu, — primoral je sultana, da je preklical pismo, ki ga je malo pred podpisal Napoleonu. Cesar francozki se je že namerjal Rusu pokazati pravico, in zatega voljo je jadralo že brodovje iz Toulona, — al Rus je rekel: „praznega strašila se ne bojim“, in Angleži so rekli: „za hožji grob nam ni mar“. Al med jedjo začne dostikrat človeka še le jed mikati; knez Menčikov pride kakor da bi bil z nebes padel, nad Sultana, terja vsako uro več od njega, tako, da je nazadnje terjatev tolikšna bila, da Angleži sultanu svetovajo: „ne daj več!“

Zdaj pa so Rusi prijeli Turka, in so šli z armado čez Prut; Angleži so poslali svoje barke v zatok Bešike, in tudi Napoleon je poslal svoje brodovje z njimi. Do tehal so hodili Francozi naprej, Angleži pa ne za njimi; zdaj so stopili Angleži naprej in Napoleona so vzeli seboj: to se pravi pri njih „serčna zveza“. Večkrat si je Napoleon prizadeval tolažiti in zadrževati sito ali se celo izmuzniti iz tega tovarštva, — al kdor se je vjel na angleški ternek, se ne spravi lahko več z njega. Angleži so poslali poslanca na Dunaj in v Carigrad: kar je eden na Dunaji sozidal, je podiral drugi v Carigradu. Lord Redcliffe je hotel cara Nikolaja ponižati, car je hotel Evropi pokazati svojo mogočnost, in rusovski minister Nesselrode je govoril, kar ga nobeden prašal ni. Zato so napravili Angleži sultana, da je vojsko napovedal caru rusovskemu. Zastonj si prizadevajo druge vlade s cesarjem francozkim vred pomiriti sedaj Rusa in Turka, tudi Angleži so jih pred svetom podpirali v tem prizadetju, lord Redcliffe pa je skrivaj ravnal drugač. Nehotoma je pripregel tudi Napoleon svoje barke angležkim, ko so jadrane pred Carigrad. Ko so rusovske barke prestregle pri Sinopi turške, je bilo to Angležem izgovora dovolj, potisniti barke svoje na černo morje, in ker se je cesar Napoleon obotavljal tudi svoje jim pridružiti, se je Palmerston kujati začel in je iz ministerstva odstopil, — potolažiti ga, je dovolil tudi Napoleon odhod francozkim bark na černo morje. „Če že morata biti na črnem morju, pustita ga scer pri miru!“ zakliče zdaj Rus. „Tega pa že ne, odgovorijo Angleži, černo morje mora naše biti, in Francozi nam morajo radovoljni pomagati“. „Pa kaj bo s sveto deželo?“ praša tista pešica ljudi, zavoljo katerih je prav za prav francozki cesar to vojsko prvi sprožil. „Na ti ni zdaj nič ležeče“, je odgovor; taka je že v marsikteri vojski bila, da med vojsko se je pozabil vzrok vojske. In tako so zgolj nevošljivost, sebičnost in oholost v 8 mescih delo poderle, ki ga dva punta razrušiti nista mogla. Mir Europe visi zdaj na tanki nitki pajčevine, in ako bi se utegnili ohraniti v kljub vsem tem zmešnjavam, se človeška modrost bahati ne more, da ga je ona ohranila!“

Novičar iz austrijskih krajev.

Iz zlatnega Praga 1. sveč. *) Po nepovoljni naključbi primerilo se je, da še le pozno so mi došli listi lanskih „Novic“ in lanskega „Nevena“, v katerih se je govorilo o zapuščini neumerlega našega Stanko Vraza. Kak sem se radoval čitati v 93. listu „Novic“, kar je sorodna duša resničnega govorila v delih rajnega mojstra! Al groza in tega ste mi prešile serce, ko sem čital, kako je nekdo v 47. listu lanskega „Nevena“ prederznil se, oskrunjevati dragoceno zapuščino preslavnega pesnika našega! Ne moram se zderžati, da bi ne pregovoril resne besede na grobu rajnega.

Reklo se je, da se bi z izdanjem Vrazovih del „ne splačali stroški“. Zares žalostno bi bilo to za slovo naše, ako bi se taka dela ne razprodala! Al, hvala Bogu, da smem reči, da temu ni tako. Ako Vrazova dela ne kupuje Horvat, kateri je prvi dolžan jih kupovati, jih bo kupoval Slovenec, jih bo kupoval Serb, jih bo kupoval marljivi brat naš Čeh, jih bota kupovala Poljak in Rus na severju slovanskem. Gosp. protivnik v „Nevenu“ lanskem se je jako opeknel, ko je prederzno to besedo izgovoril, ktero dezaovira vsaki verli Horvat. Kar se mene tiče, bodem neprenehoma terdil, dokler mi serce bije za moj slovanski rod v obče in za jugoslavenski horvatski napose, da so besede te protivnikove gola izmišljaja, iz zraka vgrabljena!

Al čujmo, kaj v poterjenje izgovora svojega gosp. protivnik pretvezuje: „v Vrazovem rokopisu je malo netiskanega in popolnega (!), en človek bi celo leto (!) dosto opraviti imel, da bi te ulomke (!) nekoliko vredil, ker je nekoliko začetega, malo nastavljenega (!) in nič doveršenega (!!)“

Odkritoserčen, kakor sem, vprašam očitno: kako je mogoče izreči tako neresnico, in kako je mogoče, tako neresnico sipati med svet? To mi je, ker poznam zapuščino Stankovo, zagonetka navék nerazrešljiva. Prosim druge svoje rojake: naj bi tudi oni svojo jakost na zastavici ti poskušali!

Da pa svet soditi zamore med menoj in med zgoraj navedeno kritiko (?) gosp. protivnika, prosim javno in svečano v imenu dobra naše literature vse gospode v Zagrebu, kateri so Vrazova dela vidili in morda tudi pregledali, osobito pa gospode, v katerih rokah je cela zapuščina Vrazova: naj bi vsa dela natanko, do naj zadnje pesmice, po naslovu pesmotvora, po zapopadku, po obsegu, to je, veličini, po vrednosti, po doveršenosti ali nedoveršenosti točno popisali, in tako moj popis, ki ga čem naznaniti, dopolnili in doveršili, ker nisem vsih pesem, pa tudi ne vsih večjih stvari popolnoma si zapisal. Popis ta, ako bode točen, za gotovo rečem, bode slava našega Stanka, zora njegove dike, ker bode iz njega vsakdo spoznal: koliko in kaj je naš pesnik delal. (Dalje sledi.)

Iz Dolenskega. Ni davnej, kar so žandarji v Kostanjevškem kantonu zasačili nekega škricmana, ki je od kmetov, djavši, da je „Einnehmer“, gruntno odškodnino pobiral; pri nekterih je bil zadovoljin, da so mu le polovico ali tudi manj plačali. Pri vsem tem si je bil nabral nekakih 100 gold. — Je vendar sleparjev vsake baže na svetu!

Lepstanski.

Iz Krajna. *) Te dni so zaperli pri nas neko goljufico, ki je kmete sleparila, da vé gospode v kancelijah podkupiti; kdor ima kakšno posebno prošnjo pri so-

*) Ker so „Novice“ brez ozira enostranskega zmiraj brambi resnice odperte, je dolžnost njih, vzeti nazoče razodetje v liste svoje; vendar jim gosp. dopisatelj ne bo vzel za zlo, ako so, deržeče se pravila „non multa sed multum“, okrajšale preobširni sostavek.